

Lect. dr. Mihaela-Denisia Liuşnea

**MĂNĂSTIREA
„SFÂNTUL MARE MUCENIC GHEORGHE“
- MONUMENT ISTORIC DIN GALAŢI,
ÎN DOCUMENTE DE ARHIVĂ
DIN PERIOADA 1930-1952**

Despre mănăstirea „Sf. M. Mc. Gheorghe“ din Galaţi am mai scris¹, dar revenim cu completări privind istoria lăcaşului de cult şi monument de istorie² în perioada interbelică şi după război, până la începutul anilor '60 ai secolului trecut, când sfântul locaş, devenit biserică parohială, a fost distrus. Pentru documentare am folosit şi Arhiva Episcopiei Dunării de Jos - Galaţi.

Amintim că biserica din piatră şi cărămidă³ a fost zidită prin „osârdua dumnealui Hagi Mihalachi“, mare negustor, fiind terminată la 1 aprilie 1664⁴

1. M.D. Liuşnea, *Un monument dispărut - Mănăstirea Sf. M.M. Gheorghe din Galaţi*, în „Mousaios“, Muzeul de Istorie Buzău, VI, Buzău, 2001, p. 161-170; Idem, *Mănăstirea Sfântul Mare Mucenic Gheorghe - Monument*, în *Teologie şi educaţie la Dunărea de Jos*, Galaţi, 2003, p. 280-286; Idem, *Documente din Sfântul Munte Athos, despre biserici şi mănăstiri de secol XVII din sudul Moldovei*, în *Teologie şi spiritualitate la Dunărea de Jos*, Galaţi, 2004, p. 327-328.

2. Figurează pe Lista Monumentelor de Cultură de pe teritoriul R.P.R., întocmită de Comisia Ştiinţifică a Muzeelor, Monumentelor Istorice şi Artistice de pe lângă Academia R.P.R., în baza H.C.M. nr. 1160 din 23 iunie 1955, la p. 62 - Regiunea Galaţi, la nr. 1293. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galaţi, fond *Biserica Sf. Gheorghe - Monument de Arhitectură*, dosar 481, nr. 64, *Corespondenţa, devizul şi releveul privind restaurarea Bisericii Sf. Gheorghe din oraşul Galaţi fiind filiala Parohiei Sf. Nicolae*, 23.XI.1961 - 2.VIII.1962, f. 29.

3. O parte din piatra necesară construcţiei Bisericii a fost luată din zona *castellum*-ului roman de la Bărboşi, ca şi în cazul Precistei, descoperindu-se fusuri şi baze de coloane. De altfel, la 1722, Hatmanul Filip Orlik amintea în jurnalul său de călătorie că „gălăţenii au clădit (astfel) zece biserici“, P.P. Panaitescu, *Călători poloni în Țările Române*, Bucureşti, 1930, p. 174.

4. N. Velichi, *Inscripţia Bisericii Sfântul Gheorghe din Galaţi*, în „Buletinul Comisiunii

(după cum o mărturisea pisania în limba greacă de deasupra intrării - fig. 1), în timpul voievodului Eustratie Dabija (1661-1665). Situația ei în Vadul Rașcu (fig. 2), punct de trecere spre oraș și de intrare efectiv în Moldova, biserica a fost fortificată.

Cu siguranță, construirea sfântului locaș a corespuns susținutei activități de primenire și redeșteptare pe care o anunțase, încă din 1627, Miron Barnovschi-Vodă (1626-1629; 1633), prin reforma ce dădea clerului moldovean o nouă rânduială⁵ și încurajată mai cu seamă după ce cu o deosebită pompă și cu binecuvântarea Patriarhului Partenie I al Constantinopolului au fost aduse moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva, în Moldova, prin Galați, în 1641, în timpul domniei lui Vasile Lupu (1634-1653), care, împreună cu ierarhii țării, Evloghie de Roman și Gheorghe de Huși, a ieșit să le întâmpine.

Ctitoria lui Hagi Mihalachi, mănăstire fortificată (cu ziduri masive de 1,50 m, contraforți la unghiurile clădirii și încăperi suprapuse peste pridvorul de sud), a fost închinată Sfântului Mormânt, funcționând ca metoc al acestuia. Biserica avea o lungime de 18 m, o lățime de 7 m și cca 16 m înălțime⁶.

Dar cum episoade din istoria sfântului lăcaș au mai fost prezentate de noi în lucrările amintite, ne vom opri atenția, așa cum am anunțat în titlu, asupra perioadei interbelice și a anilor postbelici.

Conform documentelor de arhivă, în 1931⁷ (fig. 3), episcopului Cosma⁸, i se raporta faptul că ultima reparație a bisericii se executase în anul 1925 și că biserica are două clădiri - case parohiale. Preot era la această dată, de

Monumentelor Istorice“, VII, 1914, p. 34 - autorul menționează anul 1664, însă N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, ed. II, vol. I, București, 1929, p. 231 și G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 192 amintesc de anul 1665, dată pe care Paul Păltănea o consideră greșită v. P. Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până în 1918*, I, Galați, 1994, p. 96.

5. Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 267-277.

6. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, fond *Sf. Gheorghe Monument Istoric din Galați*, Anul 1936-1941, dosar 240, nr. 41, f. 76.

7. *Ibidem*, f. 29.

8. Cosma Petrovici (1873-1948), episcop din 1924 până în 1947. Pr. E. Drăgoi, *Ierarhi și preoți de seamă la Dunărea de Jos*, Galați, 1990, p. 47-49; Arhim. Daniil Olteanu, *Repere ale istoriei vieții mănăstirești în Eparhia Dunării de Jos*, în *Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos*, Galați, 2005, p. 381 și urm.

la numirea sa din ianuarie 1930⁹, arhimandritul Calinic Gradea¹⁰, dar care urma să se pensioneze, conform actului, în anul următor. El era ajutat de cântărețul bisericesc, Ion Scutelnicu, în vârstă atunci de 22 de ani¹¹.

Trebuie amintit apoi preotul care slujea la biserica *Sf. Gheorghe* monument istoric, arhimandrit Visarion Nicolau¹², care-i scria episcopului Cosma, în august 1933, că sunt necesare reparații mai costisitoare, ce ar putea fi acoperite prin lansarea unor liste de subscripție, autorizate de acesta, „pentru a putea strânge personal fondul necesar reparației”¹³.

*Bugetul și situația de avere mobilă și imobilă pe anul financiar 1934-1935*¹⁴, arată că biserica primea ca subvenții de la stat 66.600 lei. În decembrie 1936, inspectorul financiar Aurel Comarnescu și soția sa, Ana, cereau aprobarea pentru a putea instala, pe cheltuiala lor, lumina electrică la Biserica Sf. Gheorghe - Monument.¹⁵

În anul 1941 a fost realizat un inventar al bunurilor bisericii, iar din *Foia de inventar* (fig. 3) aflăm că în patrimoniul sfântului locaș se afla terenul unde existase cândva biserica „Sf. Dumitru”¹⁶, însumând o supra-

9. Conform adevărului privind funcționarea arhimandrit Calinic Gradea drept slujitor al bisericii Sf. Gheorghe Monument istoric, din orașul Galați, în tot cursul anului 1930. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, fond *Sf. Gheorghe Monument Istoric din Galați*, Anul 1931-1935, dosar 152, nr. 41, f. 21.

10. Calinic Gradea s-a născut în 1886, pe data de 5 decembrie, în comuna Cudalbi, județul Covurlui. În 1941, la 81 de ani, acesta va cere să plece la mănăstirea T. Vladimirescu, care depindea de Eparhia Romanului. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, fond „Sf. Gheorghe - Monument Istoric din Galați”, anii 1936-1941, dosar 240, nr. 41, f. 28.

11. Ion Scutelnicu s-a născut în comuna Ataci, jud. Soroca, în anul 1908, în februarie 18. A absolvit Școala de Cântăreți de la Mănăstirea Dobrușa, jud. Soroca. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, fond *Sf. Gheorghe Monument Istoric din Galați*, anii 1936-1941, dosar 240, nr. 41, f. 28.

12. Știm că în 1930, preot slujitor la biserica „Sf. M. Mc. Gheorghe” - monument istoric era arhimandritul Calinic Gradea. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, fond *Sf. Gheorghe Monument Istoric*, An. 1931-1935, dosar 152, nr. 41, f. 27.

13. *Ibidem*, f. 46.

14. *Ibidem*, f. 2.

15. *Ibidem*, f. 10.

16. În Galați au existat două biserici cu hramul *Sf. Dimitrie*, după cum ne informează diaconul sirian Paul din Alep. *Călători străini prin Țările Române*, VI, București, 1976, p. 24-25. Una era ctitoria domnului Vasile Lupu (P. Păltănea, *op. cit.*, p. 90 și urm.), iar cealaltă ctitoria lui Cârstea Ghenovici, mare vornic din Țara de Sus, între 1594-1595 și 1600-1607 (N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*,

fața de 800 mp, pe care o cruce indica locul fostului altar al locașului¹⁷. De asemenea, biserica avea în proprietate o altă suprafață de 280 mp, la răsărit de primul loc, corespunzând suprafeței pe care se ridica casa bisericii dispărute¹⁸, suprafața totală a terenului aflat în proprietatea bisericii „Sf. M. Mc. Gheorghe“, la acea dată, fiind de 300 mp.¹⁹ Ca avere mobilă, pe lângă piese de mobilier sunt menționate două pietre funerare, din care una de marmură albă cu inscripții vechi și fragmente cu inscripții referitoare la hatmanul Mazeppa²⁰, 18 icoane, dintre care icoanele împărătești și icoanele vechi pe lemn ale Maicii Domnului și a Sf. Gheorghe, un policandru de alamă masivă cu 12 lumânări, iconostasul din lemn de brad, un chivot „de metal argintat garnisit cu alamă, cu acoperământ de sticlă pe pedestal“, șapte sfeșnice masive de alamă, o cristelniță de aramă,²¹ un clopot, cărți²², 13 Minee²³, vase sfinte, arhiva cu documente din perioada 1864-1893²⁴ ș.a.

În anul 1943, printr-o nouă cerere, preotul Constantin Cronț²⁵ cere aprobarea lucrărilor de reparații interioare și exterioare²⁶, iar în 15 noiembrie

sec. XIV-XVII, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 299 și urm.) și a soției sale Anghelina, care era fiica marelui vornic Gligorcea Crăciun (S. Zotta, *Despre neamul Cantemireștilor*, în “Ioan Neculce”, IX, Iași, 1931, p. 15.). Biserica a fost transformată apoi în mănăstire, după închinarea ei de către aceasta din urmă Mănăstirii Sf. Sava din Iași, înainte de 30 aprilie 1618 (*Documente privind istoria României*, IV, secolul XVII, Anexa 1, nr. 91, București, p. 65-66).

17. Parohia „Sf. M. M. Dimitrie“ a fost desființată prin adresele nr. 1121/1894 a Sf. Episcopii și onor Ministrului Cultelor nr. 4997/1834. Diacon Anghel Constantinescu, *Monografia Sfintei Episcopii a Dunării de Jos*, București, 1906, p. 279 și urm.

18. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, fond *Sf. Gheorghe Monument Istoric din Galați*, anii 1936-1941, dosar 240, nr. 41, f. 29.

19. *Ibidem*, *Inventarul Bisericii Sf. Gheorghe*, an 1941, f. 76 verso.

20. *Ibidem*, f. 78. La 18 martie 1710, osemintele hatmanului Ivan Mazzeppa au fost aduse de la Varnița și înhumate în biserica, care mai era numită și *Ierusalim*, dar la 1711 mormântul a fost deschis și ele au fost aruncate în Dunăre. P. Păltănea, *Istoria orașului Galați de la origini până la 1918*, I, Editura Porto-Franco, Galați, 1994, p. 98. Piatra de mormânt s-a păstrat, după cum o dovedește faptul că ea este văzută de hatmanul cazacilor, Filip Orlik, care trecea prin Galați în 1722, P.P. Panaitescu, *op.cit.*, p. 173.

21. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, fond *Sf. Gheorghe Monument Istoric din Galați*, anii 1936-1941, dosar 240, nr. 41, *Inventarul bisericii Sf. Gheorghe*, an 1941, f. 79 verso.

22. *Ibidem*, f. 80-81.

23. *Ibidem*, f. 80 verso.

24. *Ibidem*, f. 81 verso.

1943, episcopul era anunțat că lucrările s-au terminat, urmând ca biserica să fie sfințită, oficial, pe data de 28 noiembrie în același an.²⁷ Pe 1 noiembrie 1944, părintele paroh îi scria episcopului: „Biserica noastră cu un mare trecut istoric, nu și-a putut dezvolta viața ei bisericească - datorită slujirilor temporare - prea puțini enoriași, 22 familii - cea mai mică parohie din oraș și din eparhie“, adăugând și că „în anul precedent i-am renovat multe din stricăciuni și lipsuri și am schimbat aspectul ei interior și exterior“²⁸. Extrăgând din fișa parohială întocmită de acesta²⁹, aflăm că numărul sufletor din parohie era de 88, iar preotul era ajutat de doi cântăreți, Ion Manolache și Ermogen Pavel. Printre obiectele de preț, biserica păstra patru icoane împăratești, donate de patriarhul Ierusalimului la 1833³⁰.

Într-una din cele două case ale parohiei funcționa Școala de cântăreți bisericești. În anul 1930, s-a dispus mutarea ei la mănăstirea Cocoș³¹, unde a funcționat timp 15 ani, iar primul director al școlii, ec. Teodor Popescu, profesor de teorie muzicală³², și-a dat demisia când școala a fost mutată din Galați.

Între 1930-1940, școala a fost condusă de arhimandritul Calinic Gradea, preotul de la Biserica „Sfântul Gheorghe“; în 1931 școala avea 30 de elevi.³³

Școala va fi readusă în Galați, în 1946, funcționând tot la Biserica „Sfântul Gheorghe Monument“³⁴. După trei ani, episcopul Antim Nica³⁵ a mutat-o din nou la mănăstirea Cocoș, dar a fost readusă în Galați în 1949, când teritoriul canonic al eparhiei se modifică.³⁶ La 1 septembrie 1952,

25. A fost nominalizat în raportul secțiunii culturale, de la Adunarea Eparhială din 1935, ca profesor cu rezultate deosebite la ora de religie la Jijila. *Raportul Secțiunii culturale pentru Adunarea Eparhială*, în „Vestitorul”, Galați, XII, 1935, 5, p. 66. În 1945 a fost închis în lagărul de la Caracal. P. C. Dumbrovă, G. Enache, *Ierarhi, preoți, monahi, monahii și teologi de la Dunărea de Jos, victime ale represiunii comuniste*, în *Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos, Galați, 2005*, p. 547.

26. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, fond *Sf. Gheorghe Monument Istoric din Galați*, anii 1936-1941, dosar 240, nr. 41, f. 86.

27. *Ibidem*, f. 89.

28. *Ibidem*, f. 91.

29. *Ibidem*, f. 93.

30. *Ibidem*.

31. *Ibidem*. Adresa 4249/1930.

32. Pr. L. Petroaia, *O istorie a învățământului bisericesc la Dunărea de Jos*, în *Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos, Galați, 2005*, p. 381 și urm. p.424.

33. *Ibidem*.

Școala de cântăreți bisericești din Galați a fost însă desființată, fiind contopită cu cea din Buzău³⁷.

Din păcate, regimul comunist își va pune amprenta și pe destinul bisericii „Sf. M. Mc. Gheorghe“, care dispare în 1962, prin demolare, cu mai puțin de doi ani înainte de împlinirea a 300 de ani de la ridicarea ei.

34. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, fond *Școala de Cântăreți Bisericești din Galați*, anul 1946, dosar 18, f. 23.

35. Episcopul dr. Antim Nica (1947-1950), locotenent de episcop. S-a născut pe 24 februarie 1908, în satul Bogzești, Orhei. A fost absolventul Seminarului de Teologie din Chișinău și al Facultății de Teologie din același oraș. Bursier la Paris și Strasbourg între 1932-1934, a urmat apoi studii teologice în Anglia și în Liban. În 1940 și-a susținut teza de doctorat după ce ocupase mai multe funcții la Chișinău, Bălți și București. În 1944 devine episcop ajutător la Episcopia Dunării de Jos. În 1973 a fost instalat ca episcop titular al Eparhiei Dunării de Jos, iar în 1975 prin ridicarea acesteia la rang de Arhiepiscopie, devine arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos. E. Drăgoi, *op.cit.*, p. 49-50, 53-59.

36. L. Petroaia, *op.cit.* p. 451. Episcopia Galaților includea județele Covurlui, Tutova, Tecuci și Putna.

37. Arh. Episcopiei Dunării de Jos, fond *Școala de cântăreți bisericești*, anul 1952, dosar 30, adresa 6281/1952. apud. pr. L. Petroaia, *op.cit.*, p. 452 și urm.

Fig. 1. Pisania Mănăstirii „Sf. Gheorghe“ din Galați

Fig. 2. Poziția bisericii „Sf. M. Mc. Gheorghe“ - monument istoric

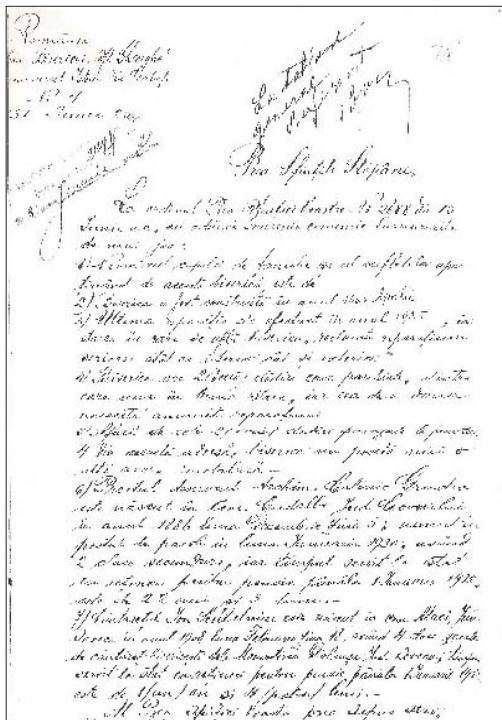

Fig. 3. Document privind Școala de cântăreți (Arh. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, dos. 240, nr. 41, f. 28)

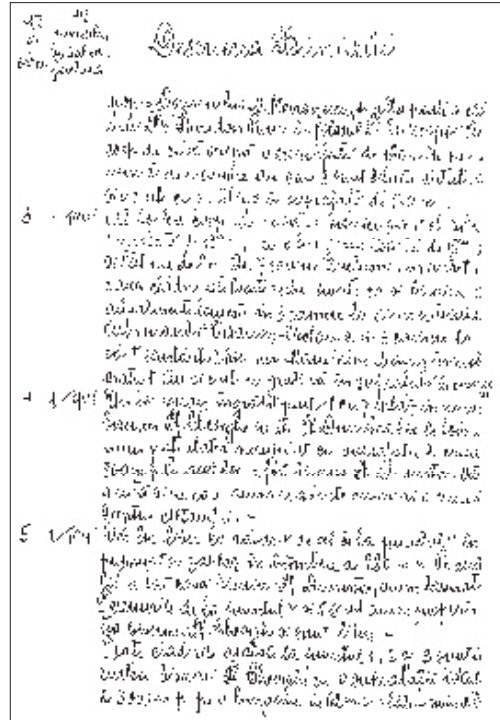

Fig. 4. Foaie de inventar 31 mai 1941, fila 76 (Arhiva Episcopiei Dunării de Jos, Galați, dosar 240, nr. 41)